

REKOMENDACIJA VIEŠOSIOS INFORMACIJOS RENGĖJAMS DĖL INFORMACIJOS APIE SAVIŽUDYBES PATEIKIMO

I. BENDROJI DALIS

1. Rekomendacija viešosios informacijos rengėjams dėl informacijos apie savižudybes pateikimo (toliau – Rekomendacija) parengta siekiant paskatinti ir motyvuoti viešosios informacijos rengėjus laikytis atsakingo informavimo apie savižudybes nuostatų, apsaugant nepilnamečius bei kitus ypač pažeidžiamus žmones nuo galimos žalos bei atsižvelgiant į tai, kad žiniasklaida ne tik informuoja visuomenę, bet ir formuoja nuostatas bei vertybes, įtakojančias žmonių elgesį.
2. Rekomendacijos tikslas yra suderinti visuomenės apsaugą nuo neigiamo savižudybių poveikio per žiniasklaidos kanalus ir viešosios informacijos rengėjo teisę laisvai skleisti informaciją ir ginti viešąjį interesą. Rekomendacija nėra siekiama riboti viešosios informacijos rengėjų teisės nušviesti savižudybių atvejus, nes dažnai šios temos nušvietimas gali prisidėti prie viešojo intereso gynimo ir savižudžio ar jo šeimos narių interesų apsaugojimo.
3. Rekomendacija yra informacijos apie savižudybes pateikimo gairės, atskleidžiančios informacijos teigiamą ir neigiamą poveikį ir nustatančios tokios informacijos pateikimo būdą bei apimtį. Ji teikiama viešosios informacijos rengėjams siekiant padėti tinkamai įvertinti informacijos apie savižudybes paskelbimo viešai būdus ir turinį.
4. Rekomendacija parengta vadovaujantis Vilniaus universiteto Klinikinės psichologijos katedros vedėjos prof. habil. dr. Danutės Gailienės ekspertine išvada „Apie nepilnamečio savižudybės pateikimo televizijos laidoje“, Lietuvos Respublikos nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo, Visuomenės informavimo įstatymo nuostatomis.

II. INFORMACIJOS POVEIKIS

5. Žiniasklaidoje pateikiami savižudžio elgesio pavyzdžiai ne tik kuria požiūrius į savižudybes, nuostatas nusižudžiusių ir jų artimųjų atžvilgiu, bet gali tiesiogiai paveikti atskirų asmenų elgesį. Informacijos poveikis gali būti stiprus – ir teigiamas, ir neigiamas.
6. **Teigiamas poveikis.** Viešosios informacijos rengėjai gali atlikti svarbias savižudybių prevencijos ir visuomenės informavimo bei švietimo funkcijas.
 - 6.1. Jei savižudybės atvejai pateikiami atsargiai ir santūriai, formuojama nuostata, kad savižudybė nėra vienintelė, o juo labiau priimtinausia arba net herojiška išeitis iš sunkios situacijos.
 - 6.2. Šalia įvykio pateikimo viešosios informacijos rengėjai turi pateikti ir galimas alternatyvas – kaip atpažinti gresiančios savižudybės pavojų, kokie įmanomi problemos sprendimo būdai, kur gauti pagalbą.
 - 6.3. Labai svarbu stiprinti neigiamą nuostatą savižudybės atžvilgiu, pateikiant specialistų komentarus, dažniau parodyti, kad tai nėra vienintelė alternatyva, kalbėti apie žmones, įveikusius krizes ir sukrėtimus. Taip netiesiogiai viešosios informacijos rengėjai gali padėti emocinėje krizėje atsidūrusiems visuomenės nariams, o į savižudybę linkusius asmenis paskatinti kreiptis pagalbos.

7. **Neigiamas poveikis.** Mokslinės studijos apie savižudybės užkrėtimą įrodė, kad jas tam tikra dalimi gali išprovokuoti spauda, kinas, televizija. Pavojingas gali būti pats savižudybių pateikimo būdas, kaip apie tai kalbama, rodoma.

7.1. Savižudybės pateikimas žiniasklaidoje gali paskatinti savižudžio elgesio pamėgdžiojimą. Didelę dalį žmonių elgesio, ypač jauname amžiuje, lemia imitacijos mechanizmai. Matydami sau patrauklius pavyzdžius, žmonės linkę mėgdžioti ir jų elgesį.

7.2. Nusižudžiusiojo pavyzdys gali būti pateiktas patraukliai – labai emociškai, dramatiškai, sensacingai, paslaptinai ar net kaip drąsos pavyzdys. Tai stebintieji mato, kad tokiu poelgiu galima sulaukti labai daug dėmesio, nubausti kaltuosius, net sukelti sensaciją. Tokie pavyzdžiai labiausiai veikia jaunimą, žmones su psichikos problemomis ir visus jau turinčius polinkį į suicidines tendencijas.

III. ATSAKINGO INFORMAVIMO APIE SAVIŽUDYBES NUOSTATOS

8. Siekiant, kad nebūtų daroma psichologinė žala nepilnamečiams ir kitiems ypač pažeidžiamiems asmenims pateikiant informaciją apie savižudybes, siūloma laikytis šių atsakingo informavimo nuostatų:

- 1) kiekvienu atveju stengtis šviesti visuomenę, griauti paplitusius klaidingus stereotipus apie savižudybę ir pateikti teisingas žinias. Nesupaprastinti, nevaizduoti savižudybės kaip nulemtos vieno įvykio ar vieno veiksnio, parodyti, jog tai sudėtingas ir daugelio aplinkybių nulemtas veiksmas, nesistengti įvardinti vieno kaltininko;
- 2) vengti sensacingo, dramatiško ar romantiško savižudybės vaizdavimo;
- 3) nerodyti, neatpasakoti konkretaus savižudybės metodo, taip pat savižudybės vietos, nes tai itin imitaciją skatinantys veiksniai;
- 4) nepateikti savižudybės kaip suprantamos ir tinkamos išeities sunkioje situacijoje;
- 5) vengti sensacingų antraščių, programų pavadinimų ar anonų, neskelbti siužetų/reportažų apie savižudybes pirmaisiais programose;
- 6) neminėti asmens duomenų, nerodyti nusižudžiusio asmens ar jo artimųjų, taip pat nerodyti jų nuotraukų;
- 7) nurodyti informaciją, kokia galima pagalba, kaip žmonės gali ją gauti, kokie ženklai rodo, kad šalia esančiam žmogui pagalba reikalinga, kaip paskatinti jos kreiptis;
- 8) atsižvelgti į gedinčiųjų jausmus, rūpinti jų privatumu, stengtis nesukelti jiems antrinio traumavimo ir stigmatizavimo;
- 9) vengti spekuliacijų apie galimas savižudybės priežastis;
- 10) prisiminti, kad ir patys žurnalistai gali būti labai smarkiai emociškai paveikti.

VI. BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS

9. Šios rekomendacijos siūloma laikytis rengiant ir skelbiant viešąją informaciją apie savižudybes arba bandymus nusižudyti.

10. Viešosios informacijos rengėjas prieš skelbdamas informaciją apie savižudybę arba bandymą nusižudyti, turėtų įvertinti, ar apskritai yra būtinybė ir viešas interesas paskelbti patį savižudybės atvejį. Sprendžiant dėl informacijos paskelbimo būtina vertinti ne tik viešojo intereso aspektą, bet ir tai, kad pats rodymas ir kalbėjimas apie savižudybes arba bandymus nusižudyti gali jas sukelti ir įtakoti.

11. Skelbiant informaciją apie savižudybę ar bandymą nusižudyti, parenkant tokios informacijos paskelbimo būdą ir turinį, siūloma viešosios informacijos rengėjams ne tik laikytis šioje rekomendacijoje nurodytų atsakingo informavimo nuostatų, bet ir konsultuotis su psichologais.